



سومین همایش ملی

بانوکشودار اسلام

بزرگداشت حضرت خدیجه

۳۰ دی ماه ۱۴۰۰ ، استان یزد



ISC
Islamic World Citation Center

CIVILICA

SID

نقش حضرت خدیجه (س) به عنوان همسر پیامبر (ص)

شهناز دهقانی محمدآبادی^۱

چکیده

هنر و شیوه همسرمداری حضرت خدیجه (س) از موفقترین و بی نظیرترین شیوه‌های همسرمداری است که می‌تواند الگوی کامل و جامعی برای خانواده‌های امروزی باشد. خدیجه (س) با تمام وجود به همسرش ایمان داشت و به او عشق می‌ورزید. این عشق و علاقه، تنها به چند روز و چند ماه اولیه زندگی آنان اختصاص نداشت، بلکه هر چه زمان می‌گذشت، محبت و علاقه آنان به همدیگر بیشتر می‌شد. هدف کلی این پژوهش، آشنایی بیشتر با نقش همسرمداری حضرت خدیجه (س) برای پیامبر (ص) است که به آن پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: پیامبر (ص)، حضرت خدیجه (س)، عنوان همسر.

^۱. طلبه سطح ۳، مؤسسه آموزش عالی حوزوی امام حسین (علیه السلام)، یزد.

مقدمه

حضرت خدیجه (س) به عنوان همسر پیامبر پس از ایمان به خدا، با تمام وجود به شوهرش ایمان و اعتقاد داشت و تمام دستورات، نصایح و گفته‌های رسول اکرم (ص) را مویه مو اطاعت می‌کرد و آنها را اجرا می‌نمود. رسول خدا (ص) نیز نسبت به حفظ اعتمادی که همسرش به وی داشت، مراعات جوانب مختلف را می‌کرد و از هر چیزی که موجب نگرانی و تشویش خاطر خدیجه (س) میگردید، دوری می‌نمود. به همین علت است که پیامبر در اعتکاف طولانی که در حرا داشت و احتمال می‌داد این دوری موجب نگرانی حضرت گردد عمار یاسر را نزد همسرش فرستاد و به او پیام داد:

«ای خدیجه! گمان نکن کناره‌گیری من به خاطر بی‌اعتنایی به توست، بلکه پروردگار چنین فرموده تا امر خود را اجرا کند. جز خیر و سعادت فکر دیگری نکن. خداوند هر روز، چند بار به خاطر تو به فرشتگان بزرگش مباحثات می‌کند. پس وقتی شب شد، در را ببند و در بستر خود استراحت کن.»

(علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۵۸) بحارالانوار، مجلسی، ج ۱۶، ص ۷۸.

زندگی خدیجه (س) در شرایط جدید، با تبلور و درخشندگی فراوانی همراه بود و هر روز زیبایی و لطافت بیشتری به خود می‌گرفت؛ چرا که او در فضایی زندگی مشترک را آغاز کرده بود که لبریز از عشق و خرد و خدا پرستی و انسان دوستی بود و شایستگی و درایت در کران تا کران آن موج می‌زد. (کرمی خریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۶۶)

پیغمبر اکرم (ص) یقین داشت و عده‌های خدا تخلف بردار نیست و نسل پاک و با برکتی از وجود همسرش حضرت خدیجه (س) به وجود خواهد آمد که سرچشمه تمام خوبی‌ها و جهان خواهد شد. وقتی به رسول خدا بشارت رسید که خدا به همسرش دختری عطا کرد، دلش غرق شادمانی و سرور شد و نه تنها غمگین نشد بلکه بدان وسیله دلش مطمئن و آرام گشت و آثار نوید پروردگار جهان را مشاهده نمود. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۳۵).

نقش حضرت خدیجه (س) به عنوان همسر

حضرت خدیجه (س) به عنوان همسر پیامبر نخستین زن مسلمان، و نخستین همسر پیامبر اسلام (ص) است که از هر جهت مظهر کمالات انسانی و ایثار و مقاومت بود. همسری خردمند، مدبر و مهربان، مادری آزموده و فضیلت پرور، مجاهدی مقاوم و صبور، ایثارگری مخلص و بی‌نظیر، راست قامتی با عزت و نستوه، یعنی مادر زهرا اطهر (س) که به راستی زندگی سراسر درخشان او، عالی‌ترین الگو برای زنان با شخصیت است. (محمدی اشتهدادی، ۱۳۷۷، ص ۱۴).

بانویی که وقتی پیامبر اکرم (ص)، زینب (س) شیرزن کربلا را می خواهد تعریف کند می فرماید: «احترام این دختر را پاس دارید، که همانند حضرت خدیجه (س) است». (الطراز المذاهب، ج آ، ص ۴۴، ریاحین الشریعه، ج ۳، ص ۳۸).

حضرت خدیجه (س) نخستین بانویی که پیامبر به عنوان همسر با او پیمان زندگی بست، ۶۵ سال پیش از هجرت پیامبر در خاندانی بزرگ و بزرگوار دیده به جهان گشود و با اخلاق پسندیده و صفات برجسته تربیت یافت و به اندیشمندی و تیزهوشی و پاکدامنی و درستکاری آراسته گردید، تا آنجا که در روزگار تیره و تاریک جاهلیت، از آن بانوی کمال در میان قبیله و جامعه و مردم شهرش به عنوان «طاهره»، پاک دخت، پاک منش و پاک روش یاد می شد. (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۴۰، بهجه قلب المصطفی، ص ۱۸۷).

به گفته «سلیمان کتانی» نویسنده معروف عرب: «حضرت خدیجه (س) به عنوان همسر پیامبر ثروتش را به پیامبر بخشید، ولی این احساس را نداشت که می بخشد بلکه این احساس را داشت که از او هدایت را که بر همه گنج های سراسر جهان برتری دارد، کسب می نماید، او احساس می کرد محبت و دوستی را به پیامبر اهدا می کند، ولی در عوض همه ابعاد سعادت را از او کسب می کند. (محمد اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۱۷). (علی محمد دخیل، ص ۱۳۲).

یکی از ویژگی های حضرت خدیجه (س)، به عنوان همسر پیامبر این بود که بر اثر تدبیر و سعی و کوشش در تجارت و امور اقتصادی، از ثروتمندان بی نظیر عصر خود بود. او در راه تحقق آرمان های اسلام، همه ثروت خود را انفاق کرد. ثروت خدیجه (س) برای پیشبرد اسلام، بسیار مفید و مهم بود، تا آنجا که پیامبر (ص) فرمود: «مَا نَفَعَنِي مَالٌ قَطُّ مِثْلَ وَمَا نَفَعَنِي مَالُ خَدِيجَةَ»؛ هیچ ثروتی هرگز مرا آنگونه سود بخشید که ثروت خدیجه (س) به من سود بخشید. (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۳۴). بحار الانوار، ج ۱۹، ص ۶۳.

خدیجه (س) می فرمود: «سَعِدَت مَنْ تَكُونُ لِمُحَمَّدٍ قَرِينَةً، فَإِنَّهُ يَزِينُ صَاحِبَهُ» خوشبختی نسیب زنی است که همسر محمد (ص) گردد، زیرا محمد برای وی مایه افتخار است. من از عظمت و شخصیت محمد (ص) را می شناسم و زندگی با او را برای خود غنیمتی بزرگ می دانم، مهریه را نیز از مال خودم می پردازم. (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۷۶)، بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۲۳.

از سوی دیگر، خدیجه (س)، در برابر سرزنش و شماتت مردم به خصوص زنان، مقاومت کرد. به یاوه سرایی های آنها اعتنا نکرد، و عملاً نشان داد که معیار صحیح در انتخاب همسر پیامبر، عقل، و اخلاق نیک، جوانمردی و ایمان است، نه ثروت و خوشگذرانی و هوس بازی. (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۱۰۴)، بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۳۷۴.

این درس بزرگی است که پیامبر (ص) و حضرت خدیجه (س) به عنوان همسر پیامبر به ما آموختند که زیبایی به جای خود، ولی ملاک اصلی در انتخاب همسر باید معرفت و تقوا باشد.

بر همین اساس پیامبر اعظم (ص) به زنان سفارش می‌کند «ایاکم و خَضرَاءُ الدِّینِ» بپرهیزید از سبزه‌هایی که از جاهای کثیف می‌روید».

شخصی پرسید منظور از این سخن چیست؟ فرمود «الْمَرْئَةُ الْحَسَنَاءُ فِي مُنَبَّتِ السُّوءِ» بپرهیزید از زن زیبایی که از خانواده ناشایسته به وجود می‌آید». (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۱۰۵)، بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۷۱.

حضرت خدیجه (س)، به عنوان همسر پیامبر را نه تنها زیباترین که خردمندترین، تواناترین، گرامی‌ترین، عزیزترین، پاکترین، امانت‌دارترین، با معنوی‌ترین و آراسته‌ترین انسان‌ها می‌نگریست و می‌دید و آینده‌اش را درخشان و فروزان ارزیابی می‌نمود و به همین جهت هم آن‌گونه که شایسته و بایسته بود، حرمت او را پاس می‌داشت. (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۶۷).

با توجه به این مطلب که زن‌ها معمولاً به ثروت و تجملات زندگی خیلی علاقه دارند و نهایت آرزویشان این است که شوهر ثروتمند و آبرومندی نصیبشان گردد تا در خانه‌اش به آرامش و تجمل و خوشگذرانی سرگرم باشند، به خوبی روشن می‌شود که خدیجه (س) به عنوان همسر پیامبر در مورد ازدواج، اندیشه و افکار عالی‌تری داشته و در انتظار شوهر فوق‌العاده و شخصیت برجسته روحانی بوده که جهان را از گرداب بدبختی و جهالت نجات دهد». (امینی، ۱۳۸۳، ص ۳۳).

شبها که همه مردم به خواب می‌روند، خدیجه (س) همسر پیامبر بیدار است. او که سالها در انتظار پیامبر موعود بوده است، اکنون گمشده خود را یافته است.

حضرت خدیجه می‌داند که وقتی پیامبر اکرم رسالت خود را آشکار کند، این مردم بت پرست او را اذیت و آزار خواهند کرد.

زندگی با محمد (ص) پر از دغدغه‌های بزرگ است، این زندگی سراسر، مبارزه با بت‌ها و طاغوت‌های زمان است.

هر کس جای حضرت خدیجه باشد به زندگی راحت خود فکر می‌کند. مگر او چه چیزی کم دارد؟ ثروت فراوانی دارد و بهترین خانه این شهر از آن اوست. همه اینها درست است؛ اما دل خدیجه به عنوان همسر پیامبر به دنبال چیز دیگری است. (خدایان آرانی، ۱۳۹۲، ص ۴۶).

حضرت خدیجه به عنوان همسر پیامبر هیچگاه مزاحم تنهایی و خلوت گزیدن‌های پیامبر نمی‌شد، و هرگز سعی نمی‌کرد که خلوت انس، و جهان با صفای او را به خاطر زندگی بر هم زند، بلکه هرگاه محمد (ص) به سوی کوه حرا رهسپار می‌شد او را بدرقه می‌کرد، آنقدر می‌ایستاد و چشم به قامت پیامبر می‌دوخت که او از نظرش

ناپدید می‌شد، گاهی خود نیز برای سرکشی و آب و غذا رسانی نزد آن حضرت می‌رفت و گاهی برای نگرهبانی و مراقبت آن حضرت - گرچه از فاصله‌های دور بی آنکه بر خلوت و تنهایی و خللی وارد سازد- افرادی را می‌گمارد.

آری حضرت محمد(ص) چنین همسری می‌خواست که نه تنها مزاحم کارهای عظیم عرفانی و معنوی او نشود، بلکه یاری صمیمی و استوار برای او شود، که به راستی خدیجه(س) چنین همسری بود. (محمدی اشتهاوردی، ۱۳۷۷، ص ۱۲۱).

نخستین همسر اسلامی

رسول اکرم(ص) هر سال مدتی خانه و جامعه را ترک می‌کرد و برای عبادت به غار حرا می‌رفت، در چهلمین سال عمرش بود که در ماه رجب برای عبادت به حرا رفت و پس از چند روز عبادت و راز و نیاز به خانه برگشت، هنگامی که وارد خانه شد، عرق از سر و صورتش می‌ریخت؛ رنگش تغییر کرده بود؛ بدنش میلرزید و احساس خستگی زیادی می‌کرد، در این حال به حضرت خدیجه به‌عنوان همسر فرمود: زملونی. «مرا بپوشانید» خدیجه(س) بستری آماده کرد و پیامبر ساعتی دراز کشیده بود که ناگاه از بستر برخاست و نشست. (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۴۹)، سوره مزمل، آیه ۱-۴.

خدیجه(س) نخستین همسر اسلامی متوجه شد که اتفاقی افتاده، پس از آن که پیغمبر(ص) آرامش را پیدا کرد، پرسید: چه خبرشده؟

پیغمبر(ص) جواب داد: از غار که خارج شده بودم تا به خانه بیایم، هنوز از کوه پایین نیامده بودم که ناگاه صدایی شنیدم که خطاب به من می‌گفت: «یا مُحَمَّدَ اَنْتَ رَسُوْلُ اللهِ وَاَنَا جَبْرَائِلُ؛ ای محمد تو رسول خدا هستی و من جبرئیل». سمت چپ را نگاه کردم، کسی نبود. سمت راست را نگرستم کسی نبود، پشت سرم را نگاه کردم کسی را ندیدم. سرم را که به سمت آسمان بلند کردم، جبرئیل به شکل مردی ایستاده بود و خطاب به من گفت: «یا مُحَمَّدَ اَنْتَ رَسُوْلُ اللهِ وَاَنَا جَبْرَائِلُ». (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۵۰)، سیره ابن هاشم، ج ۱، ص ۲۷۳.

با شنیدن این خبر، شادی سراسر وجود خدیجه(س) را گرفت و جان تازه‌ای در کالبدش دمید، انگار سالهاست که منتظر شنیدن این خبر بود. بدون درنگ گفت: «یا بن عم! اَنْتَ رَسُوْلُ اللهِ؛ بابی اَنْتَ وَاُمِّی، اَنْتَ یا رَسُوْلُ اللهِ اِنِّی اَصْدَقُّکَ اَوْ مِنْ بَااللهِ وَبِکَ رَسُوْلًا» بله تو رسول خدایی، پدر و مادرم به فدای تو باد ای رسول خدا من تو را تصدیق می‌کنم، به خدا و به تو به‌عنوان رسول خدا ایمان می‌آورم». (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۵۰). خدیجه ام المومنین، محمد عمر، ص ۹۸-۹۹.

این بانوی بزرگ به عنوان همسر پیامبر و نخستین همسر اسلامی بدون این که سوالی از رسول خدا (ص) پرسد و یا شک و تردیدی به خود راه دهد، بدون درنگ به خدای سبحان و رسالت رسول خدا (ص) ایمان آورد و عنوان اولین زن مسلمان را به خود اختصاص داد و به عنوان اولین «ام المؤمنین» - مادر مومنان - شناخته شد. (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۵۱) جمهره انساب الاشراف، ص ۱۲۰؛ اسدالغابه، ج ۶، ص ۷۸.

بنت الساملی نویسنده عرب می گوید: «آیا زن دیگری غیر از خدیجه (س) را می شناسید که با عشقی آتشین و مهر و ایمانی استوار بی آنکه اندک تردیدی به دل راه دهد و یا ذره ای از باور همیشگی اش به خدا و پیامبر بکاهد، دعوت الهی را که از غار حرا شروع شد پذیرا شود». (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۵۱) حیاة الائمة، هاشم معروف ب «الحسنی» ص ۶۹.

در روایات وارد شده که جبرئیل هر وقت بر پیغمبر (ص) نازل می شد عرض می کرد: سلام خدا را به خدیجه نخستین همسر اسلامی برسان و بگو: خدا قصر زیبایی در بهشت برای تو آماده کرده است. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۶)، تذکره الخواص، ص ۳۰۲.

نخستین همسر اسلامی که در خانواده اسلامی تاسیس شد خانه محمد (ص) حضرت خدیجه بود. تعداد نفرات آن بیش از سه تن نبودند: محمد (ص)، حضرت خدیجه (س) و علی علیه السلام. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۶)، نهج البلاغه خطبه قاصعه، مناقب ابن شهر آشوب، ج ۲، ص ۱۸۰).

آن خانه، کانون نخستین همسر اسلامی و جهانی بود و وظایف بسیار سنگینی بر عهده داشت. باید با کفر و بت پرستی مبارزه کند. دین توحید را در جهان، بسط و اشاعه دهد در تمام جهان بیش از یک خانه اسلامی و همسر اسلامی وجود نداشت ولی سربازان فداکار آن نخستین پایگاه توحید، تصمیم داشتند دلهای جهانیان را فتح کنند و عقیده توحید را در جهان نفوذ دهند. آن پایگاه نیرومند، از هر جهت مجهز و مسلح بود. محمد (ص) در رأس آن قرار داشت که خدا درباره اخلاقی می گوید: «اخلاق تو عظیم و بزرگ است». (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۶)، سوره قلم، آیه ۴.

پیامبر (ص) خدیجه (س) را که همسر اسلامی و نمونه بود بیش از حد دوست می داشت و به شخصیتش احترام می گذاشت. حتی به دوستان خدیجه هم احترام می گذاشت.

انس می گوید: «گاهی هدیه ای تقدیم پیغمبر می کردند، می فرمود: به خانه فلان زن ببرید چون دوست خدیجه بود». (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۶) سفینه البحار، ج ۱، ص ۳۸۰.

پیامبر(ص) همیشه از اثرات ارزشمندی که اموال خدیجه(س) به عنوان همسر اسلامی در پیش برد اسلام داشته به نیکی یاد می‌کرد و می‌فرمود: «ما نفعنی مال قط مثل و مانفعنی مال خدیجه(س)». هیچ ثروتی به اندازه ثروت خدیجه برای من سودمند نبود. (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۶۲)، شیخ طوسی، الامالی، ص ۶۸؛ حلیه الابرار للسیّد هاشم بحرانی، ج ۱، ص ۱۴۰؛ بحار الانوار، مجلسی، ج ۱۹، ص ۶۳.

پیغمبر(ص) در جای دیگر می‌فرماید: «اید تنی علی دین الله و امانتی علیه بمالها» خدیجه(س) نخستین همسر اسلامی مرا به دین خدا یاری ام نمود و بامالش به کمکم شتافت. (عبدالله علی بخشی، خدیجه برترین همسر پیامبر، ص ۶۳، سفینه البحار، ج ۱، ص ۳۸۱)

سلیمان کتانی، نویسنده عرب می‌نویسد: «خدیجه(س) نخستین همسر اسلامی ثروتش را به حضرت محمد(ص) بخشید. ولی این احساس را نداشت که می‌بخشد، بلکه این احساس را داشت که هدایت را بر همه گنج‌های سراسر جهان برتری دارد از او، کسب می‌نماید». (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۶۳)، علی محمد دخیل، خدیجه(س)، ص ۳۲.

روایت جالب پیرامون تعاون، همکاری و همدلی حضرت خدیجه(س) نخستین همسر اسلامی، با پیامبر(ص)، از زبان حضرت آدم(س) بیانگر آن است که فضیلت حضرت خدیجه از زبان صفی خدا نخستین انسان روی زمین قرن‌ها قبل در ولادت خدیجه(س) جاری بوده است.

آن حضرت فرمود: «من در روز قیامت سید و سرور بشر هستم، ولی مردی از فرزندان من که یکی از پیامبران به نام محمد(ص) است بر من از دو جهت برتری دارد:

۱. در مورد همسرش (خدیجه) که یار و یاور اوست، ولی همسر من حوا چنین نیست.

۲. او به طور کامل به طاغوت نفس اماره مسلط است و «حتی ترک اولی نکرده است ولی من اینگونه نیستم.»

(محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۱۲۴؛ بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۱۱ و ۱۲).

راز معنویت حضرت خدیجه(س)

هشام می‌گوید: رسول خدا خدیجه(س) را دوست می‌داشت و به او احترام می‌گذاشت و در کارها با او مشورت می‌کرد آن بانوی رشید و روشنفکر، وزیر و مشاور خوبی برای آن حضرت بود. نخستین بانویی که به او ایمان آورد خدیجه(س)، بود و مادامی که حضرت زنده بود محمد(ص) همسر دیگری اختیار نکرد. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۵) تذکره الخواص تالیف سبط بن جوزی، ص ۳۰۲.

حضرت پیغمبر می فرمود: «خدیجه یکی از بهترین زنان این امت است.» (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۵) تذکره الخواص، ص ۳۰۲.

۱. ملکه جمال و کمال خدیجه (س) همسر پیامبر

از امتیازات غرور انگیز و معنوی حضرت خدیجه (س) این است که او به گونه‌ای در خودشناسی و شناخت حق، شناخت طبیعت و تاریخ، شناخت گذشته و آینده و شناخت پیرامون خویش موفق شد و آنگاه به گونه‌ای در خودسازی و خودشکوفایی برنامه‌ریزی کرد و اوج گرفت که در ردیف معدود دختران و زنان برگزیده بارگاه خدا و ملکه جمال و کمال و نمونه نواندیشی و ترقی خواهی و الگوی عدالت طلبی و ستم ستیزی برگزیده شد.

پیامبر گرامی - که به گواهی قرآن جز بر اساس میزان سخن می‌گوید و جز به حق و صف یا نقد نمی‌کند و جز به خواست خدا امتیاز نمی‌بخشد و سلب نمی‌نماید - در وصف معنویت او چنین فرمود:

«أَرَبِعَ نِسْوَةٍ سَيِّدَاتٍ سَادَاتٍ عَالَمِهِنَّ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ أَسِيَّةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ وَ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ (ص)، وَ أَفْضَلُهُنَّ عَالِمًا فَاطِمَةُ.» (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۹۵)، ذخائر العقبی، ص ۴۴؛ در المثنور، ذیل آیه ۱۴۶ از آل عمران. چهار زن نواندیش و ستم سیز در زندگی خویش به گونه‌ای با درایت و معنویت و شهامت و آزادمنشی زیستند، که سالار زنان روزگار خویش شناخته شده اند: مریم، آسیه، خدیجه و فاطمه. (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۹۵)، ذخائر العقبی، ص ۴۴، در المثنور، ذیل آیه ۴۲ از آل عمران.

حضرت خدیجه (س) نزد خدای سبحان دارای عزت مقام جایگاه بسیار معنوی بالایی در دنیا و آخرت می‌باشد. پیامبر خدا (ص) خطاب به وی فرمودند: «یا خَدِيجَةَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لِيَامِي بِكَ كَرَامًا مَلَائِكَةٌ كُلَّ يَوْمٍ مَرَارًا.» (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۱۰۸)، عوالم العلوم، ج ۱۱، ص ۴۱. خدیجه! خداوند عزوجل روزی چند بار به عظمت تو در نزد ملائکه مقربش مباحث می‌کند.»

از سوی خدا به‌عنوان بانوی نمونه و سنبل زن کمال جو و مترقی در کنار زنان تاریخ‌ساز و دارای معنویت چون مریم و فاطمه خبر داد و فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَ مِنَ النِّسَاءِ أَرْبَعًا: مَرْيَمَ وَ أَسِيَّةَ وَ خَدِيجَةَ وَ فَاطِمَةَ.» (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۹۶)، شبر، جلاء العیون، ج ۱، ص ۱۳۰، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹.

۲. رویشگاه پاک و پاکیزه خدیجه (س) برای برترین نسل

خداوند به پیغمبر بشارت داد که خیرات و خوبی‌های زیادی به تو عطا خواهیم نمود در پاسخ دشمنان سوره «کوثر» را فرستاد و فرمود: «ای محمد ما کوثر را به تو دادیم. پس برای خدا نماز بگذار و قربانی کن. به درستی که دشمن تو ابتر و بی‌فرزند خواهد شد نه تو.» (امینی، ۱۳۸۸، ص ۳۴)، سیره ابن هاشم، ج ۲، ص ۳۴. تفسیر الجوامع الجامع تألیف طبرسی ۵۲۹، سوره کوثر.

پیغمبر می دانست و عده‌ای خدا تخلف بردار نیست و نسل پاک و با برکتی از او به وجود خواهد آمد که سرچشمه و منشاء تمام خوبی‌های جهان خواهد شد. وقتی به رسول خدا بشارت رسید که خدا به خدیجه (س) که دارای روح پاک و پاکیزه است نوزاد دختر عطا کرد، دلش از بشارت غرق شادمانی و سرور شد و از دختردار شدن نه تنها غمگین نشد بلکه بدان وسیله دلش مطمئن و آرام گشت و آثار نوید پروردگار جهان را مشاهده نمود (امینی، ۱۳۸۸، ص ۳۵).

امتیاز دیگر خدیجه (س) این است که نظام حکیمانه آفرینش از میان همه دختران و زنان گیتی، دنیایی سرشار از جمال و کمال وجود او را به عنوان رویشگاه پاک و پاکیزه برتری نسل و شریف‌ترین تبار برمی‌گزیند! «و البَلَد الطَّيِّبُ يُخْرِجُ نَبَاتَهُ». (کریمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۹۷؛ اعراف، ۵۸).

ابوسعید خدری نقل می‌کند، هنگامی که رسول خدا (ص) از معراج برگشت، از جبرئیل پرسید: آیا کار دیگری هست؟ جبرئیل فرمود:

«از طرف خداوند و از سوی من به خدیجه سلام برسان» هنگامی که رسول خدا حضرت خدیجه را با روحی پاک و پاکیزه ملاقات کرد، فرمود: «ای خدیجه! خداوند و فرشتگان بر تو سلام می‌رسانند و گرامی ات می‌دارند» خدیجه فرمود: خداوند، خود، سلام است و سلام از اوست و سلام به سوی اوست و نیز سلام بر جبرئیل «فرشته حق باد». (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۱۰۹)، سفینه البحار، ج ۱، ص ۳۷۹.

به راستی که این سخن خدیجه (س) بعد از مراسم عقد بیانگر نهایت تواضع؛ و اخلاص، ایثار و روح پاک و پاکیزه و خردمندی اوست که با کمال مهر و محبت به پیامبر عرض کرد: «إِلَى بَيْتِكَ، فَبَيْتِي بَيْتِكَ، وَ أَنَا جَارِيَّتُكَ؛ بفرما به خانه‌ی خودت، خانه من، خانه توست و من کنیز تو هستم». (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۹۱) بحارالانوار، ج ۱، ص ۴. این گونه در برابر همسرش تواضع نموده و خود را در اختیار آن حضرت در حد کنیز پایین آورد.

به این ترتیب پیامبر (ص) پانزده سال قبل از بعثت با خدیجه (س) ازدواج کرد، و هر دو با کمال عزت و محبت زندگی زناشویی را ادامه دادند، و کانون خانواده خود را بسیار گرم و زیبا و با رویشگاه پاک و پاکیزه تشکیل نمودند، که می‌توان گفت تا آن روز در زیر آسمان نبود، زن و شوهر خوشبختی هم چون این دو نبودند که ازدواجشان بر اساس اصالت‌ها و ارزش‌ها پی ریزی شده بود.

پیامبر اکرم (ص) روزی به مناسبتی به آن بانوی ارجمند در قالب نویدی امیدآفرین فرمود: «خدیجه! مژده ات باد! خداوند این دختری را که خواهی آورد، مادر یازده تن از جانشینان من قرار داده است، که همه آنان، پس از من و پدرشان علی علیه السلام، یکی پس از دیگری خواهند آمد و آموزگار دین و دفتر و راهنمایان جاودان‌های

بشریت خواهند بود». (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۱۹۹) تجهیزن الجیش، از کتاب «مدح الخلفاء الراشدين»، ص ۲۱۱.

۳. برترین و ارجمند ترین مادر حضرت خدیجه (س)

رسول خدا (ص) بعد از اینکه به رسالت مبعوث شد و در آغاز دعوت، با مشکلات بزرگ و حوادث سخت و خطرناکی مواجه بود. تا چند سال مخفیانه تبلیغ کرد و از ترس دشمنان جرأت نداشت دعوتش را علنی کند. بعدا از جانب خدا دستور رسید که مردم را آشکارا به دین اسلام دعوت کن و از مشرکین باک مدار. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۳۷) سوره حجر آیه ۹۴.

وقتی دعوت پیغمبر علنی شد اذیت و آزار دشمنان نیز شدت یافت. به همین دلیل مسلمانان در حدود سه سال در شعب ابوطالب با فشار و ناراحتی و گرسنگی به سر بردند و با مختصر غذایی که به طور قاچاق برای شان فرستاده می شد زندگی نمودند. خدیجه کبری (س) به عنوان برترین مادر، در چنین اوضاع و شرایطی نوزاد عزیزش را شیر می داد. مدتی از ایام شیرخوارگی زهرا (س) در شعب ابوطالب سپری شد، کم کم با کمک مادر ارجمند و نمونه راه رفتن را آموخت و به غیر از زندان سوزان شعب چیزی ندید. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۳۸).

مسلمانان وقتی به شعب منتقل شده اند، هوای تابستان خیلی گرم بود؛ اما برای دفاع از پیامبر باید همه سختی ها را تحمل کرد.

نگاه کن! خدیجه (س) به عنوان برترین مادر هم که تا امروز در خانه مجلل خود زندگی می کرد به شعب آمده است. به راستی که او چه همسر فداکار و مادر ارجمندی است! (خدایان آرائی، ۱۳۹۲، ص ۱۰۲).

از امتیازات آن بانو و برترین مادر این است که دستگاه حکیمانه آفرینش برای ارزانی داشتن برترین فرزند به او، برترین تدبیر و تفکر انگیزترین برنامه معنوی را ارائه می کند تا نخستین سلول وجود و پایه و اساس شخصیت فرزند جاودانه او پس از انجام یک برنامه وصف ناپذیر چهل روزه، از سوی برترین پدر و مادر ارجمند به صورت ارمغانی از بهشت به وسیله فرشته وحی فرود می آید؛ و این امتیاز دیگر آن مادر برتر و نمونه و سرافراز است. (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۲۰۳).

آنگاه می افزاید: این هدیه و ارمغان پرشکوه خدا به آن پدر و برترین مادر گران مایه همان چیزی است که در زیارت نامه فاطمه (س) آمده است: «و صَلَّى عَلَيَّ وَ عَلِيَّهِ وَ التَّبَوُّلُ الطَّاهِرُ». (کرمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۲۰۴) مفاتیح الجنان، ص ۵۲۳.

پیامبر (ص) و امام معصوم علیه السلام در موارد متعدد به وجود بانوی ارجمند و برترین مدل جهان حضرت خدیجه (س) مباحث و افتخار نموده اند، در این راستا به روایات زیر توجه کنید:

الف) روزی رسول خدا(ص) در مسجد در حضور مردم در شان حسن و حسین علیه السلام مطالبی فرمود، و از جمله چنین گفت: «أَيُّهَا النَّاسُ، أَلَا أَخْبَرُكُمْ» ای مردم! آیا شما را خبر ندهم به بهترین انسانها از جهت جدّ و جدّه؟». حاضران عرض کردند: «آری، خبر بده» فرمود: «الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ جَدُّمَا» آنها حسن و حسین علیه السلام هستند که جدشان رسول خدا محمد صل الله علیه و آله و سلم است و جدّه آنها خدیجه(س) دختر خویلد می باشد». (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۱۹۸) بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۳۰۲.

ب) امام سجاد علیه السلام در مجلس شاهانه یزید در دمشق، در آن خطبه معروفش در فرازی چنین خود را معرفی کرد: «أَنَا بِنُ خَدِيجَةَ الْكُبْرَى؛ من پسر خدیجه بانوی بزرگ اسلام هستم». (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۱۹۸) بحار، ج ۴۴، ص ۱۷۴.

۴. سیمای والای خدیجه(س) در بارگاه خدا

حضرت خدیجه(س) نزد خدای سبحان دارای عزت و مقام و جایگاه بسیار بالایی در دنیا و آخرت می باشد. پیامبر خدا(ص) خطاب به وی فرمودند: «یا خدیجه إنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ و...»، خدیجه خداوند عزوجل روزی چند بار به عظمت تو در نزد ملائکه مقربش مباحث می کند». (علی بخشی، ۱۳۹۶، ص ۱۰۲) عوالم العلوم، ج ۱۱، ص ۴۱.

حضرت خدیجه(س) ارتباط عمیق و در سطح بالایی به درگاه خداوند داشت از این رو دارای قوت قلب محکم و استوار بود، او دارای حرز «کلامات پرمحتوای پناهندگی به خدا بود» و در پرتو آن حرز همواره رابطه خود را با خدا برقرار می ساخت، عالم بزرگ سید بن طاووس در کتاب مهج الدعوات حرز مربوط به حضرت خدیجه(س) نقل کرده: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا اللهُ و یا حَافِظَ و یا حَفِیْظُ یا رَقِیْب؛ به نام خداوند بخشنده بخشایشگر! ای خدا، ای نگهبان، ای نگهدارنده و ای مراقبت و پاسدار». (محمدی اشتهاردی، ۱۳۷۷، ص ۲۰۳) مهج الدعوات، ص ۶.

جبرئیل برای بشارت محمد(ص) و خدیجه فرود آمد و گفت: یا رسول الله بچه ای که در رحم خدیجه می باشد، دختر ارجمندی است که نسل تو از او به وجود خواهد آمد. او مادر امامان و پیشوایان دین است که بعد از انقطاع وحی جانشین تو خواهد شد.

پیغمبر اکرم بشارت پروردگار جهان را به خدیجه ابلاغ نمود و بدان نوید فرحبخش دلش را شاد گردانید. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۹) دلائل الاثمه، ص ۸.

حضرت خدیجه وقتی از زبان رسول خدا می شنود که خدا چنین سعادت بزرگی را نصیبش کرده که پیشوایان معصوم دین از او به وجود می آیند. دلش رو لبریز شادمانی و سرور می گردد و حس فداکاری او بیشتر تحریک می شود و با خدای خویش و طفلی که در اندرون دارد مانوس می گردد. (امینی، ۱۳۸۸، ص ۲۹).

هنگامی که خدای فرزانه پیام آور اش را به سفر آسمانی معراج به پرواز در می آورد، آغاز اوج آن حضرت، خانه پرشکوه و پر معنویت خدیجه (س) است و فرودگاه او نیز سرای پر حرمت اوست؛ و این نشانگر شکوه و عظمت و سیمای معنویت آن بانوی نواندیش و توحید گرا در بارگاه خداست، که پیام آور بزرگ او را در آن سفر ملکوتی و دیدار جهان های ناشناخته، هم بدرقه می کند هم پیشواز. (کریمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۲۲۲) الخرائج و الحجرائح، ج ۱، ص ۸۴، بحار، ج ۱۸، ص ۳۷۸.

در روایت آمده است که: فرشته وحی به نزد پیامبر آمد و گفت: هان ای پیامبر! این سیمای خدیجه است که بنده پر اخلاص بارگاه خداست. هنگامی که نزدت آمد، سلام پروردگارت را به او برسان و به او مژده ده که در بهشت پرتراوت و زیبای خدا سرایی باشکوه در درون گوهری بزرگ و ناب برای او آماده است؛ سرایی که هیچ رنج و ناآرامی در آن نخواهد بود: «... فَأَقْرَأُ عَلَيْهَا السَّلَامُ مِنْ رَبِّهَا». (کریمی فریدنی، ۱۳۸۳، ص ۲۲۸) بحارالانوار، ج ۱۶، ص ۷؛ صحیح بخاری، ج ۵، ص ۱۱۲.

نتیجه گیری

خدیجه (س)، ملکه قریش و بانوی بانوان عرب، زنی بود بسیار خردمند و متقی و پرهیزکار، مدیر و مدبر، پخته و مردم شناس، ژرف نگر و سنجیده گو، سنجیده گر و آینده نگر و دارای ثروتی کلان، وقتی ثروت و تقوا، عمل و تدبیر، منش زیبا و پختگی با هم گرد آیند، بالاترین مقام اجتماعی و معنوی را برای دارنده فراهم می سازند.

خدیجه نه تنها بانوی بانوان قریش بود، که ملکه جهان عرب به شمار می آید، آن هم بدون آن که سپاهی داشته باشد و از ارتشی برخوردار گردد. قدرت این بانو در عقل و خردمندی، تقوا و آینده نگری، بینش زیبا و منش مترقی و پاک روشی و معنویت طلبی و آراستگی به ارزش های انسانی بود. حضرت خدیجه (س) در شاه راه پروا و پاکی گام می سپرد، و یاری همراه و همدمی آراسته و جوانمردی و پروا و راستی را از خدا می خواست، و آنها را یکسره در آبشار ریزان وجود گرانمایه محمد (ص) یافته بود. به همین جهت در تمام مدت زندگی مشترک با پیامبر بهترین یار و یاور و مهربان ترین مونس بود. به صورت نمونه کامل یک همسر فداکار و ایثارگر زیست.

«علامه مجلسی» می نویسد: خدیجه (س) نخستین کسی بود که به خدا و پیامبر ایمان آورد و قرآن و برنامه های آن را به عنوان وحی پیام خدا گواهی می نمود، با همه وجود و توان بار گران و زارت همکاری پیامبر را در راه

حق و عدالت به دوش کشید، و بدین وسیله خدای توانا بارگران رسالت را با همکاری شجاعانه خدیجه بر پیامبرش آسان ساخت. راز معنویت حضرت خدیجه (س)، به قداست و معنویت ویژه‌ای آراسته است، چرا که این خانه سعادت و سعادت ساز از مکان‌های مقدس و تاریخ سازی است که: به گواهی محدثان و تاریخ نگاران از معنویت این خانه مبارک پیش از طلوع خورشید اسلام و فرود وحی و بعثت پیامبر نیز خانه پاکی بود و در آنجا کسی می‌زیست که آشنا و بیگانه و کوچک و بزرگ را پاک روش و پاک منش و «طاهره» می‌خواندند.

منابع

قرآن کریم.

۱. امینی، ابراهیم، (۱۳۸۸)، فاطمه زهرا (س) بانوی نمونه اسلام، قم: انتشارات شفق.
۲. خدامیان آرانی، مهدی، (۱۳۹۲)، بانوی چشمه، خدیجه (س) همسر پیامبر اسلام، قم: وثوق.
۳. علی بخشی، عبدالله، (۱۳۹۶)، خدیجه (س)، برترین همسر پیامبر، پژوهشکده علوم و معارف قرآنی، قم: انتشارات زائر.
۴. کرمی فریدنی، علی، (۱۳۸۰)، فروغ آسمان حجاز خدیجه (س)، قم: ثامن الحجج، نشر: نسیم انتظار.
۵. محمدی اشتهااردی، محمد، (۱۳۷۷)، حضرت خدیجه (س) اسطوره ایثار و مقاومت، ناشر: مؤسسه انتشارات نبوی، نشر: تهران.